

Методичні рекомендації щодо організації навчально-виховного процесу з основ здоров'я та факультативного курсу «Захисти себе від ВІЛ» у 2014/2015 навчальному році

Навчальний предмет «Основи здоров'я» поєднує елементи знань про збереження і захист життя та зміцнення здоров'я людини. Це завдання, в основному, реалізується шляхом вивчення окремого предмета «Основи здоров'я», який об'єднує навчальні теми курсу «Основи безпеки життєдіяльності» та «Валеології».

Особливість методики проведення уроків предмета «Основи здоров'я» полягає в тому, що оволодіння сприятливими для здоров'я і розвитку особистості життєвими навичками потребує багаторазового вправлення та корегування, насамперед у процесі групової взаємодії. Тому ефективними на уроках основ здоров'я можуть бути сучасні педагогічні технології, що ґрунтуються на використанні методів інтерактивного навчання.

Вивчення предмета «Основи здоров'я» у 2014/2015 навчальному році здійснюватиметься за навчальними програмами:

- 5-6 класи – «Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Основи здоров'я. 5– 9 класи.» (наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 06.06.2012 № 664);
- 7-9 класи – «Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Основи здоров'я. 5–9 класи. – К.: Ірпінь: Перун, 2005 («Рекомендовано Міністерством освіти і науки України», лист МОН від 23.12.2004 №1/11-1166).

Вивчення предмета в 5-6 класах здійснюється за новими підручниками (переможцями I етапу Всеукраїнського конкурсу рукописів підручників для учнів 5-9 класів загальноосвітніх навчальних закладів):

- «Основи здоров'я. 5 клас» та «Основи здоров'я. 6 клас» (автори: І. Д. Бех, Т. В. Воронцова, В. С. Пономаренко, С. В. Страшко; видавництво «Алатон»);
- «Основи здоров'я. 5 клас» та «Основи здоров'я. 6 клас» (автори: Т. Є. Бойченко, С. В. Василенко, Н. Г. Гуштіна, І. П. Василяшко, Н. С. Коваль, О. К. Гурська; видавництво «Генеза»).

Викладання курсу основ здоров'я в 7-х класах здійснюватиметься за раніше отриманими підручниками (автори: Т. В. Воронцова, Т. Є. Бойченко, Н. М. Поліщук,);

Вивчення курсу основ здоров'я у 8-9-х класах здійснюватиметься за раніше отриманими підручниками (автори: Т. В. Воронцова, Т. Є. Бойченко, Н. М., О. В. Тагліна);

На вивчення предмета «Основи здоров'я», відповідно до Типових навчальних планів для загальноосвітніх навчальних закладів, передбачено:

- у 5–7 класах – 1 год на тиждень;
- у 8–9 класах – 0,5 год на тиждень.

Кількість годин на вивчення предмета може бути збільшена за рахунок варіативної частини навчального плану (Наказ управління освіти і науки від 13.08.2009 р. №369, п.2.4.). У такому разі вчитель використовує чинну програму, збільшуючи кількість годин на вивчення окремих тем програми та на виконання практичних завдань, розроблених автором підручника у робочих зошитах.

Звертаємо увагу, що за рахунок годин варіативної складової рекомендовано впроваджувати превентивні навчальні курси щодо формування здорового способу життя та профілактики ВІЛ-інфекції/СНІДу насамперед у 9-11 класах, забезпечуючи таким чином неперервність і наступність шкільної превентивної освіти і виконання завдань Загальнодержавної програми забезпечення профілактики ВІЛ-інфекції, лікування, догляду та підтримки ВІЛ-інфікованих і хворих на СНІД на 2009-2013 роки, затвердженою Законом України № 1026-VI від 19 лютого 2009 року. **(Наказом управління освіти і науки від 26.11.2012 р. №643 запроваджено обов'язковий факультативний курс «Захисти себе від ВІЛ» за програмою Т. В. Воронцової та ін. «Формування здорового способу життя та профілактика ВІЛ/СНІДу» в об'ємі 35 навчальних годин (в загальноосвітніх навчальних закладах I-II ст. - для учнів 9-х класів, а в у загальноосвітніх навчальних закладах I-III ст. - для учнів 10-х класів). Викладання цього курсу покладається на вчителів основ здоров'я.**

Для вивчення навчальних курсів (факультативів) в загальноосвітніх навчальних закладах у 2013-2014 навчальному році рекомендуємо користуватися програмами та навчально-методичною літературою, схваленими МОН до використання у загальноосвітніх навчальних закладах, а саме:

- комплект навчально-методичних матеріалів навчального курсу для загальноосвітніх навчальних закладів «Формування здорового способу життя та профілактика ВІЛ/СНІДу» (авт. Т. В. Воронцова, В. М. Оржеховська, В. С. Пономаренко);
- програма факультативного курсу «Я – моє здоров'я – моє життя» для учнів 5-6 класів загальноосвітніх навчальних закладів (авт. Н. О. Лещук);
- комплексна програма гуртка «Юний рятувальник» (авт. Л. Д. Сагайдак).

Звертаємо увагу керівників навчальних закладів: предмет «Основи здоров'я» і навчальний курс для молоді «Формування здорового способу життя і профілактика ВІЛ/СНІДу» повинні викладати педагогічні працівники, які мають документ про проходження навчання за методикою розвитку життєвих навичок (наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України № 982 від 17.08.2011 р. «Про виконання Загальнодержавної програми забезпечення профілактики ВІЛ-інфекції, лікування, догляду та підтримки ВІЛ-інфікованих і хворих на СНІД»). Неприпустимим є використання годин, відведених на предмет «Основи здоров'я», для довантаження вчителів або класних керівників, які не мають відповідної підготовки.

Об'єктом оцінювання навчальних досягнень учнів з основ здоров'я є не лише знання, а й уміння та навички, правила поведінки учнів у життєвих ситуаціях, емоційно-ціннісне ставлення до навколишньої дійсності. При оцінюванні навчальних досягнень слід керуватися наказом МОНМС України № 996 від 30.08.2011р. «Про затвердження вимог оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загально середньої освіти».

Позитивно оцінюється кожен крок учня, спрямований на:

- підвищення рівня знань про здоров'я і безпеку життєдіяльності, здоровий спосіб життя, вміння використовувати здобуті знання для зміцнення здоров'я;
- набуття навичок, що сприяють фізичному, соціальному, духовному та психічному здоров'ю;
- позитивне ставлення до здорового способу життя.

Викладання предмета «Основи здоров'я» в загальноосвітніх навчальних закладах відіграє важливу роль у створенні умов для здобування школярами знань,

формування ставлення та розвитку навичок, які сприяють формуванню мотивації до здорового способу життя, збереженню та зміцненню здоров'я. Досягнення навчальних цілей і завдань предмета неможливе без використання ефективних методів навчання.

Для того, щоб бути ефективними і результативними, педагогічні методи і форми навчання життєвим навичкам у сфері безпеки і здорового способу життя повинні задовольняти такі вимоги:

- Базуватися на основних педагогічних принципах нової парадигми освіти в Україні: «учень в центрі»; динамічна єдність навчання, діяльності і розвитку учня; педагогіка співпраці і розвиваючого навчання;
- Використовувати зміст, який має життєве значення для учнів, а також бути цілісним, збалансованим, відповідати віку та потребам учнів і бути направленим на формування життєво важливих навичок;
- Впливати одночасно на різні важелі (інформація, цінності, моделі для наслідування, мотиви) з метою зміни психологічних елементів поведінки учнів (установки, мотиви, опорні знання, уміння, ставлення, навички);
- Враховувати рівень актуального розвитку та індивідуальні особливості учнів;
- Забезпечувати активну участь і ефективну взаємодію учнів між собою та учителем в процесі навчання;
- Забезпечувати співпрацю вчителя і учнів, а не домінування вчителя;
- Стимулювати учнів застосовувати отриманий ними досвід в реальних життєвих ситуаціях;
- Забезпечувати комплексне оцінювання результатів навчання на основі набутого досвіду (знання, уміння, навички).

Для ефективного викладання предмету «Основи здоров'я» в кожному загальноосвітньому навчальному закладі необхідно мати відповідне **навчально-методичне забезпечення**:

- **Підручники** з основ здоров'я, які за рознарядкою Департаменту освіти і науки ОДА отримали навчальні заклади;
- **Посібники** для вчителя (5,6,7,8,9 кл.), які містять опорні схеми уроків-тренінгів (автори: Т. В. Воронцова та ін., видавництво «Алатон»). Матеріали посібників можна скачати в «Google», попередньо зареєструвавшись, з порталу вчителів основ здоров'я ВСЕСВІТ: autta.org.ua
- **Зошити-практикуми** для учнів автора підручника, який призначений для виконання практичних завдань, містить матеріали для уроків-тренінгів і вправи для виконання домашніх завдань.
- **Науково-популярний журнал «БЕЗПЕКА життєдіяльності»** (Індекс 91857);
- **Науково-методичний журнал «Основи здоров'я»** (Індекс 49672).

На допомогу вчителям основ здоров'я обласним інститутом післядипломної освіти педагогічних працівників видано навчально-методичні посібники:

- **Тести для навчання та перевірки знань з основ здоров'я (5 – 6 класи);**
- **Тести для навчання та перевірки знань з основ здоров'я (7 – 9 класи);**
- **Календарно-тематичні плани з основ здоров'я (5 – 9 класи).**

При формуванні навичок здорового способу життя особливо важливим є набуття практичного досвіду, що забезпечується виконанням відповідних вправ, дій, відпрацювання моделей поведінки при виконанні практичних завдань, які зібрані в робочих зошитах авторів підручників.

Виконання практичних завдань, включених автором підручника в робочий зошит, є обов'язковими для учнів 5-9-х класів. Виконані практичні роботи мають зберігатися протягом навчального року. Порядок оцінювання практичних завдань визначає вчитель, але оцінювання необхідно проводити не рідше ніж два рази в семестр (з виставленням оцінок в класному журналі в колонці з написом «Практичні завдання» без зазначення дати) і **з обов'язковим врахуванням їх при визначенні тематичних та семестрових оцінок.**

При визначенні оцінок за практичні завдання треба враховувати не грамотність написання, а правильність прийнятого рішення.

Тематична оцінка виставляється на підставі результатів опанування учнями матеріалу теми, з урахуванням поточних оцінок та результатів виконання практичних завдань у робочих зошитах і навчальної активності школярів. Проведення окремого уроку тематичної атестації не передбачається. Тематична оцінка виставляється в класному журналі в колонці з написом «Тематична» без зазначення дати. Кількість тематичних оцінок для учнів 5 – 7 класів має бути дві за семестр, а для 8–9 класів – одна за семестр (якщо у 8-9 класах додатково виділено ще 0,5 год. з варіативної складової на вивчення курсу основ здоров'я, то кількість тематичних оцінок має бути дві за семестр).

Важливо, щоб при вивченні курсу основ здоров'я, вчитель робив акценти на соціально-психологічні аспекти формування в учнів навичок здорового способу життя, а не повторював курс біології.

Ефективна реалізація завдань превентивної освіти можлива за умови активної співпраці, партнерства всіх учасників навчально-виховного процесу: учнів, педагогів, сім'ї та громади. Участь батьків у навчальному процесі допомагає зробити навчання особистісно орієнтованим

На виконання Указу Президента України від 20.11.2007 р. №1121 „Про невідкладні заходи із забезпечення безпеки дорожнього руху» та рішення Вінницької обласної Ради №509 від 19.03.2008 р. «Про Комплексну програму підвищення безпеки дорожнього руху на території Вінницької області» **наказом управління освіти і науки Вінницької ОДА від 02.09.2009 р. №360 впроваджено (а наказом від 21.05.2012 р. №347 продовжено) в усіх загальноосвітніх навчальних закладах обов'язкове вивчення курсу «Безпека дорожнього руху».**

Викладання «Безпеки дорожнього руху» здійснюється як окремий навчальний курс і проводиться через тиждень протягом всього навчального року.

Працівникам методичних служб на засіданнях методичних об'єднань рекомендуємо:

1. Розглянути інструктивно-методичні рекомендації щодо організації навчально-виховного процесу з основ здоров'я та навчальних курсів «Захисти себе від ВІЛ» та «Безпека дорожнього руху» у 2014-2015 навчальному році.
2. Опрацювати особливості організації навчально-виховного процесу у 5 класі.
3. Обговорити критерії оцінювання навчальних досягнень учнів за новим Державним стандартом.
4. Активніше запроваджувати функціонування нових методичних структур, зокрема майстер-класів, авторських майстерень.